

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 520 sahifa,
13-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish	10
Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
Boltayeva Go'zal Komilovna	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi	21
D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish	25
Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	30
Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar	39
Axmedov Jaloliddin Oribovich	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
Baxramova Malika Muzaffarovna	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari	47
Choriyeva Zarina Anvarbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish	53
Djurayeva Nargiza Kudratillayevna	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
Ergasheva Mehriyona	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
G'ayratova Mohidil Zafar qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi	69
Maksetova Nurjamal Kuatovna	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish	72
Malikova Xurshida Ikramovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
Muxammadova Ozoda Muzrabovna	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
N. G. Pulatova	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari	85
Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari	89
Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna	

Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	193
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни	197
<i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>	
Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема	200
<i>Зокиржонова Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	203
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar	205
<i>Xojametov Ajiniyaz Andriyanovich</i>	
Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка	207
<i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini tinglab tushunishga o'rgatish usullari	210
<i>Abdurasulova Guljaxon Nabijon qizi</i>	
Fan va tabiatshunosligi asoslari mashg'ulotlarida tajribalar orqali bolalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	215
<i>Abdusamatova Nargiza Jamolidinovna, Xudayberganova Muqaddam Abdurashitovna</i>	
Bakteriofaglar tuzilishi va turlari (T-faglar) va ularning mikrobiekotizimdagi o'rni mavzusini o'qitish metodikasi	222
<i>Abdunazarova Zulayxo Sharifqulovna, Xo'janazarov O'ktam Eshtemirovich, Samikova Sevinch Toshtemir qizi</i>	
Bulung'ur doston ijrochiligining musiqiy xususiyatlari va ularni ta'lim jarayonida o'rgatishning pedagogik asoslari	227
<i>Babajanov Baxodir Allaberganovich</i>	
Activation of Students' Learning Activities Using Didactic Games	230
<i>Daminova Munajat Abduvoxobovna</i>	
Bolalar ensiklopediyasi vositasida tarbiyalanuvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari	234
<i>Davlatova Guljaxon Kamoliddin qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	241
<i>Esanova Ro'shana Qurbonazarovna</i>	
Kreativ tafakkurning texnik muammolarni samarali hal qilishdagi o'rni va ahamiyati	248
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich</i>	
Adabiyot va teatr san'ati vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy xulq-motivlarni shakllantirishda faollik markazlarining didaktik imkoniyatlari	253
<i>Inomova Dilnavoz Muzafar qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalari pedagog xodimlari mehnatini huquqiy tartibga solishning xususiyatlari	258
<i>Matekeyeva Bibinaz Mirjan qizi</i>	
Badiiy-estetik qadriyatlar va ularning o'ziga xosliklari	264
<i>Ostonova Gulrux Shuxrat qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga sharq allomalarining kitobxonlikka munosabatini tarixiy yondashuv asosida o'rgatishning ijtimoiy-tarixiy, zamonaviy va pedagogik xususiyatlari	268
<i>Parpibayeva Zulayho Rahimjon qizi</i>	
Al-Xorazmiyning ilmiy merosi vositasida talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirishning metodologik asoslari	272
<i>Qaxxorova Shaxnoza Abduvasit qizi</i>	
Musiqiy-badiiy did tarbiyasining ilmiy nazariy asoslari	276
<i>Rayimova Gavhar Karim qizi</i>	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish.....	279
<i>To'laboyeva Iqbolxon Olimjanovna</i>	
Malakaviy amaliyot orqali bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy kompetentligini rivojlantiruvchi texnologiyalari....	282
<i>Tohirjonova Hulkaroy Baxodir qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilariga chang cholg'usida Shashmaqom kuylarini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	288
<i>Toshpo'lotova Zulxumor Davlatboy qizi</i>	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning xususiyatlari	292
<i>Usmonov Sh. F.</i>	
The Formation of Human Capital In Education: A Pedagogical and Economic Analysis	297
<i>Uzoqova Shohida Mirzamurod qizi</i>	
“Птицы во рту” Саманты Швоблин: каннибализм нежности и зооморфный код магического реализма	302
<i>Каримов Зиёахмад Алишер угли</i>	
Формирование профессиональных качеств будущих учителей через активизацию учебной деятельности студентов с использованием дидактических игр в педагогических вузах.....	307
<i>Расулова Исмигуль, Якубова Зухра</i>	
Bolalar adabiyotini rivojlantirishda innovatsion yondashuv	311
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Issues of Developing Communicative Competence in Future Teachers from the Point of View of an Andragogical Approach.....	314
<i>Nishanova Mastura Khafizovna</i>	
Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirish modeli.....	317
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning testologik kompetentligini rivojlantirish muammosining ilmiy-nazariy asoslari	324
<i>Nuraliyev Islom Saidaliyevich</i>	
Концепт глаза в русской и узбекской лингвокультуре.....	328
<i>Кодирова Дилдора Абдуназар кизи, Асанов Руслан Арсенович</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda STEAM texnologiyasi asosida mashq tizimini takomillashtirish.....	334
<i>Eshonova Dilnoza Abrorovna</i>	
Boshlang'ich maktabda tabiiy fanlarni o'qitishning integratsiyalashgan dars shakllari va zamonaviy vositalari	337
<i>Bekmetova Shoxida Qodirberdiyevna, Nishonxo'jayeva E'zoza Nig'mon qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining deontologik kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar.....	342
<i>Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li</i>	
Zoologiya darslarida “Qushlar sinfi” mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari va metodik imkoniyatlari....	347
<i>Xaqberdiyeva Shoirra Tursunaliyevna, Norboyeva Naima Begali qizi</i>	
O'quv tayyorlov guruhi gandbolchilarida mashg'ulot yuklamalarini rivojlantirish samaradorligi	352
<i>Shermuxamedova N.N., Saylavova Aida Alisher qizi</i>	
Ikkinchi tartibli differensial tenglamalar uchun lokal chegaraviy masalalar: nazariya va tatbiqlari.....	356
<i>Musurmanova Nilufar Allamurat qizi</i>	
“Boychechak” qo'shig'ida ajdodlar turmush tarzi motivlari.....	360
<i>S. Matchanov, U. F. Xabibullayev</i>	
Фразеологизмы русского языка как зеркало национальной картины мира: лингвокультурологи-ческий анализ и методика преподавания в современной школе	365
<i>Мустанов Убайдулло Зулпанович</i>	
Oliy ta'limda udl yondashuvi asosida inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish.....	369
<i>Yunusova Xusnora Shuxrat qizi</i>	

Art-pedagogik vositalar asosida talabalarning kasbiy mobilligini rivojlantirish.....	372
<i>Usmonova Qumriniso Saydaliyevna</i>	
Boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlarning klassifikatsiyasi, pedagogik funksiyalari va raqamli ta'lim muhiti sharoitida integratsiyalashuvi.....	375
<i>Ortiqboeva Zumradxon Xasanboy qizi</i>	
Ta'lim jarayonida gamifikatsiya texnologiyasining qo'llanilishi.....	378
<i>Abdufatayev Sherjaxon Abduazimovich, Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li</i>	
Interaktiv o'yinlar asosida dasturlashni o'qitish: "Kod bo'lagini top" o'yinining pedagogik samaradorligi.....	381
<i>Xudayberganov Yashin Komilovich, Xonto'rayev Ibroxim Abdikamol o'g'li</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	385
<i>Temirova Shoxsanam Komilovna</i>	
Kreativ kompetensiyani rivojlantirishda akademik muhit va shaxslararo munosabatlarning psixologik mexanizmlari.....	389
<i>Abdurazzaqov Shuxratbek Zafarjon o'g'li</i>	
Talaba yoshlarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari.....	392
<i>Fayziyeva Muqaddas Akbar qizi</i>	
STEAM ta'lim texnologiyasining mohiyati va uni boshlang'ich ta'limda qo'llash imkoniyatlari.....	397
<i>Abrorxonova Kamola Abrorxon qizi, Kamoljonova Iroda Niyazjon qizi</i>	
Zamonaviy yoshlar dunyoqarashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	400
<i>Abdullayeva Nilufar Sadikjanovna</i>	
An'anaviy xonandalik ijrochiligida ovoz tarbiyasining shakl, usul va metodlari.....	403
<i>Abdusalomova Iroda Xabibulloyevna</i>	
Tibbiyot talabalari orasida kasbiy motivatsiyaning psixologik omillari.....	407
<i>Abduxamidov Abbas Muhiddin o'g'li, Rajabov Temurbek Baxtiyor o'g'li, Boboyeva Maxsuda Ataxanovna</i>	
Metakognitiv yondashuv asosida talabalar irodaviy sifatlarini rivojlantirishning kognitiv va psixologik asoslari.....	410
<i>Axatov Yo'ldoshjon Hamzayevich</i>	
A Model for Developing Transversal-Methodological Competencies in Future Educators.....	415
<i>Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi</i>	
Historical Development of Project-Based Learning in Language Teaching.....	419
<i>Fayziyeva Ozoda Erkin Kizi</i>	
Axloq shakllanishining psixologik xususiyatlari: shaxs rivojlanishida ichki nazorat va motivatsiya mexanizmlari.....	423
<i>Ibaydayeva Munisa Aybek qizi</i>	
Neyropedagogik texnologiyalar asosida emotsional kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion didaktik modeli.....	427
<i>Mirzaraxmonova Shaxnoza Mirzaaxmadovna</i>	
O'zbekistonda maktabgacha ta'limga xorijiy tajribalarni integratsiya qilish: Yaponiya davlati misolida.....	432
<i>Narimanova Saida Narimon qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on ma'lumotlar tarqalishining psixologik va ijtimoiy mexanizmlari hamda unga qarshi kurashish muammolari.....	436
<i>Nurmatov A. N.</i>	
Metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlari (Biologiya fani misolida).....	439
<i>Rahimova Mahliyo Akramovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari va ularning matematik tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari.....	444
<i>Shabatova Rabig'a Janasbay qizi, Muxitdinova Nodira Mamalatifovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar ommaviy sportini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish konsepsiyasi.....	448
<i>Ummatov Nozim Raimjonovich</i>	
O'quv jarayonida differensial topshiriqlarning o'rni va ularning ahamiyati.....	453
<i>Xoldarova Irodaxon Valijonovna, Xakimova Ma'mura Davlatjon qizi</i>	

Biologiya ta'limida zamonaviy innovatsion texnologiyalarning o'rni	457
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna</i>	
Genetika mavzularini o'qitishda tahliliy faoliyatni tashkil etish metodlari, vositalari va shakllari.....	461
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Dosov Rustam Alisherovich</i>	
Hayvonlarning xilma- xilligi mazvusini o'qitishda multimedia, 3D format modellari va virtual loyabatoriya asosida o'qitish metodikasi	466
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Murodullayeva Sarvinoz O'tkirbek qizi</i>	
Tog'ayli baliqlar mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari, pedagogik shart-sharoitlari va metodik yondashuvlari.....	473
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Qodirova Nurshoda Olim qizi</i>	
A Comparative Analysis of Lexical Transformations in Abdulla Qahhor's Prose "Tolka"	478
<i>Kasimova Nafisa Farhodovna, Safarova Maftuna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi	482
<i>Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi</i>	
Gnosiologik yondashuv asosida mustaqil ta'lim jarayonini loyihalash.....	485
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari.....	491
<i>Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna</i>	
Kasbiy nutqda til me'yorlariga rioya qilish muammolari.....	495
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari.....	498
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Теоретические и практические аспекты развития одарённых студентов	502
<i>Байбаева Мухайё Худойбергеновна, Зайниддинова Хилола Абдулвахоб кизи</i>	
Организация проектной деятельности во внеурочной работе по математике при изучении темы "дроби" в начальных классах	508
<i>Бахытбаева Шахнозбану Махмуд кызы, Садыкова Альбина Венеровна</i>	
Традиционные методы развития навыка говорения в обучении иностранному языку	511
<i>Давронбекова Фарангис Давроновна</i>	
Описание скоростных качеств футболистов	517
<i>Мадаминов Орибджан Нишанбаевич</i>	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING YOSH XUSUSIYATLARI VA ULARNING MATEMATIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Shabatova Rabig'a Janasbay qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi magistratura talabasi

Muxitdinova Nodira Mamalatifovna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrasida dotsenti, p.f.n.

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari, matematik tafakkur shakllanishi va uning bosqichlari, koordinata tizimini o'qitishda o'quvchilarning psixologik xususiyatlari haqida so'z etilgan. Shuningdek, matematik tafakkurni rivojlantirish va uni shakllantirishning imkoniyatlari keng turda yoritilgan.

Kalit so'zlar: matematik tafakkur, psixologik xususiyatlar, idrok, xotira, mantiqiy fikrlash, taqqoslash, umumlashtirish, tahlil, sintez, fazoviy tasavvur.

Abstract: This article discusses the age characteristics of primary school students, the formation of mathematical thinking and its stages, and the psychological characteristics of students in teaching the coordinate system. Also, the possibilities of developing and forming mathematical thinking are widely covered.

Key words: mathematical thinking, psychological characteristics, perception, memory, logical thinking, comparison, generalization, analysis, synthesis, spatial imagination.

Аннотация: В данной статье рассматриваются возрастные особенности учащихся начальных классов, формирование математического мышления и его этапы, а также психологические особенности учащихся при обучении системе координат. Также широко освещены возможности развития и формирования математического мышления.

Ключевые слова: математическое мышление, психологические особенности, восприятие, память, логическое мышление, сравнение, обобщение, анализ, синтез, пространственное воображение.

KIRISH

Hozirgi tezkor rivojlanayotgan zamon talablari har bir sohada o'z ta'sirini ko'rsatmay qo'ymayabdi. Ayniqsa, so'nggi yillardagi ta'lim-tarbiya tizimini modernizatsiya qilish, uni yangi bosqichga ko'tarish bo'yicha qator huquqiy hujjatlar va qarorlar qabul qilinib, amaliyotda joriy etilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2023-yil 20-apreldagi "Ilmiy-metodik va tadqiqot ishlari sifatini oshirish orqali ta'lim tizimini kompleks rivojlantirishni jadallashtirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori asosida ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng turda joriy etish, o'qitishning ilg'or shakl va metodlarini qo'llash, ta'lim sifatini monitoring qilish va baholashning zamonaviy mexanizmlarini shakllantirish ishlari izchil ravishda amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ta'lim muassasalarida o'qitish metodikasini takomillashtirish bo'yicha va ilg'or xorijiy tajribalar asosida yangi darslik va o'quv-metodik majmualarni yaratish yo'lga qo'yilgan.

Hammamizga ma'lum, bugungi asr axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli tizimlar va ilg'or texnika taraqqiyoti bilan ajralib turadi. Harqanday texnologik jarayonning markazida esa aniq matematik hisob-kitoblar negiz hisoblanadi. Shu bois, matematika fanini chuqur o'rganish va uni amaliy hayotga tatbiq etish, undan samarali foydalanish zaruriy ehtiyojga aylanmoqda.

Mazkur ehtiyojdan kelib chiqib, dunyo miqyosida, jumladan, mamlakatimizda ham matematika sohasiga bo'lgan e'tibor izchil ravishda ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2020-

yil 7-maydagi “Matematika sohasidagi ta’lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qarorida matematika yo’nalishini ilm-fan va ta’limning ustuvor sohasi sifatida rivojlantirish belgilab berilgan. Shu asosda o’tgan yillar davomida matematik ta’limni yangi bosqichga ko’tarishga qaratilgan keng ko’lamli tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

So’nggi yillarda ta’lim mazmunini takomillashtirish jarayonida yangi o’quv darsliklari yaratilib, darsliklar o’quvchilarni mantiqiy va tanqidiy fikrlashga undaydigan topshiriqlar, misollar hamda masalalar bilan boyitilib kelmoqda. Bu jarayon hozirgi ta’lim islohotlarining muhim yo’nalishlaridan biridir. O’quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish ularning to’g’ri, aniq va qisqa matematik nutqini shakllantirish bilan uzviy bog’liq hisoblanadi. Shu sababli bu masala boshlang’ich ta’limning asosiy vazifalaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang’ich sinf o’quvchilarining tafakkuri psixologik va fiziologik rivojlanish jarayonining muhim bosqichida shakllanadi. Bu davrda bola tevarak-atrofdagi hodisalarni kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish, xulosa chiqarish kabi aqliy faoliyat turlariga faol kirishadi. Shuning uchun matematik bilimlarni o’zlashtirish uchun zarur bo’lgan elementar mantiqiy operatsiyalar aynan shu davrda shakllanadi. Boshlang’ich sinf o’quvchilari (6–10 yosh) psixologik, fiziologik va intellektual rivojlanishida alohida ahamiyatga ega davr bo’lib, bu jarayonda tafakkur, xotira, idrok va ijodkorlik kabi kognitiv jarayonlar shakllanib boradi.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlar (L.S. Vygotskiy, J. Piaje, P. Galperin, D.B. Elkonin va boshqalar) shuni ko’rsatadiki, ushbu yosh davri bolalarda ko’rgazmali-obrazli fikrlashning mustahkamlanishi va mantiqiy tafakkurning bosqichma-bosqich shakllanishi bilan tavsiflanadi. Aynan shu jarayon matematika fanini, xususan, koordinata tizimi kabi fazoviy yo’nalishga ega mavzularni o’zlashtirish uchun qulay sharoit yaratadi. 6–10 yosh oralig’idagi bolalar ko’proq vizual materiallar orqali bilimni qabul qiladi. Bu yoshda abstrakt tushunchalarni bevosita qabul qilish qiyin bo’lgani sababli, matematik amallarni real predmetlar, ko’rgazmali vositalar va harakatli o’yinlar orqali tushuntirish samaraliroq bo’ladi. Masalan, uzunlik, massa yoki miqdor tushunchalarini o’rganishda real narsalar bilan ishlash, arifmetik amallarni o’rgatishda esa hisoblash materiallaridan foydalanish tafakkur jarayonini faollashtiradi.

Shuningdek, bu yoshdagi bolalar o’rtacha 10–15 daqiqagacha diqqatni to’liq jamlay olishi sababli darsda turli faol metodlarning almashib borishi, o’yin elementlari, kichik guruh mashg’ulotlari va muammoli vaziyatlardan foydalanish ularning matematik tafakkurini rivojlantirish uchun qo’shimcha imkoniyat yaratad.

Boshlang’ich sinf o’quvchilarining psixologik xususiyatlari

Boshlang’ich yoshdagi bolalar atrof-muhitni ko’proq ko’rish, ushlar, solishtirish orqali idrok etadi. Ularning diqqatini boshqarish jarayoni hali mukammal shakllanmagan bo’lib, darsdan chalg’ish hollari ko’p uchraydi. Biroq, bolalar yorqin tasvirlar, harakatlar, o’yinlar va jismoniy faoliyat bilan boyitilgan mashg’ulotlarga tezda moslashadi va o’quv jarayoniga faol kirishadi. Shu bois, koordinata tizimi kabi mavzularni o’yin orqali, chiziq bo’ylab yurish, nuqta topish, yo’nalish belgilash kabi harakatli topshiriqlar yordamida o’rgatish yuqori samaradorlikka ega.

Bolalarda idrok va xotiraning rivojlanishi

Boshlang’ich sinf o’quvchilari uchun xotira ko’proq ixtiyorsiz xarakterga ega bo’ladi. Bola uyalgan, qiziqarli, rangli, harakatli materiallarni oson eslab qoladi. Shu sababli koordinata katagi, xaritalar, diagrammalar, rasm asosida nuqta topish kabi ko’rgazmali topshiriqlar orqali fazoviy tafakkurni rivojlantirish natijador bo’ladi.

Idrok jarayoni esa ko’proq obrazlar asosida ishlaydi. Masalan, bolaning “chap–o’ng”, “yuqori–past”, “old–orqa” tushunchalarini shakllantirishi uchun vizual obyektlar, predmetlar bilan ishlash talab etiladi. Bu tushunchalar keyinchalik koordinata tizimida x va y yo’nalishlarini farqlashga asos bo’ladi.

Matematik tafakkur shakllanishi va uning bosqichlari

Boshlang’ich davrda matematik tafakkur quyidagi ko’nikmalar orqali faol rivojlanadi:

- 1. Taqqoslash va umumlashtirish.** Bola avvalo sonlar, shakllar, uzunliklar, joylashuv bo’yicha solishtirishni o’rganadi. Bu jarayon koordinata katagida nuqtalarning farqini aniqlashga asos bo’ladi.
- 2. Tahlil va sintez.** O’quvchi predmetni qismlarga ajratish va uni qayta birlashtirishni o’rganadi. Bu esa kartadagi nuqtalar o’rtasidagi masofa yoki yo’nalishni tahlil qilishni osonlashtiradi.
- 3. Fazoviy tasavvur.** 6–10 yoshda fazoviy tasavvur ayniqsa jadal rivojlanadi. Bola predmetning qaerda joylashganini, qanday yo’nalishda harakat qilishini tasavvur qila oladi. Bu esa koordinata tizimini o’zlashtirishning eng asosiy asosi hisoblanadi.

4. Mantiqiy fikrlash. O'quvchi muammoli vazifalarni hal qilish, qatorlikni davom ettirish, shartli belgilardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'la boshlaydi. Bu jarayon xarita, jadvallar va koordinata tizimida mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Matematika darslarida taqqoslash, guruhlash va tasniflash, sabab-natija bog'lanishlarini aniqlash, kichik mantiqiy muammolarni hal qilish va sonli munosabatlarni tahlil qilish kabi ko'nikmalarni shakllantirish o'quvchining tafakkur rivojlanishiga bevosita yordam beradi.

Ushbu jarayonlar muntazam takrorlanib borilganda o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, mustaqil xulosa chiqarish, matematik tilni tushunish va qo'llash qobiliyati shakllanadi. Bu esa keyingi bosqichlarda murakkab mavzularni o'zlashtirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Koordinata tizimini o'rganish uchun yosh mosligi

Koordinata tizimi matematikaning asosiy tushunchalaridan biri bo'lib, u algebra va geometriya fanlarini bog'lovchi muhim vosita hisoblanadi. O'quvchilarda fazoviy tafakkurni shakllantirish, muammolarni tahlil qilish va yechish ko'nikmalarini rivojlantirishda koordinata tizimini o'rgatish muhim ahamiyatga ega.

Koordinata tizimining boshlang'ich ta'limga kiritilishi bir necha sabab bilan izohlanadi:

- bolalarda fazoviy tasavvur eng faol rivojlanadigan davr;
- o'yin orqali o'rgatish imkoniyatlari keng;
- koordinata orqali topishmoq, rasm chizish, shahar xartasini o'qish kabi amaliy topshiriqlar bolaning qiziqishini oshiradi;
- koordinata tizimi keyingi sinflarda algebra, geometriya, grafika, funksiyalarni o'rganishga poydevor bo'ladi.

Ushbu yoshda o'quvchilarning idrok etish tezligi yuqori bo'lib, ular harakat bilan bog'langan bilimlarni tezroq va mustahkamroq o'zlashtirishadi. Masalan, nuqta topish, belgi qo'yish, yo'nalish bo'yicha yurishni simulyasiya qilish, rasmni koordinata orqali tiklash kabi faol mashqlar juda samarali bo'ladi.

Matematik tafakkurni rivojlantirish imkoniyatlari

Boshlang'ich sinf matematika darslari quyidagi imkoniyatlarni yaratadi: mustaqil fikrlashni shakllantirish; muammoni bosqichma-bosqich hal qilish; tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish; fazoviy tahlil qilish; algoritmik fikrlash;

Koordinata tizimini o'rganish jarayoni shu ko'nikmalarning barchasini birlashtiradi. Chunki, koordinata tizimi orqali bola yo'nalish tanlaydi, masofa hisoblaydi va nuqtani aniqlaydi. Shu bilan birga, chiziq bo'ylab harakatni tasvirlaydi va grafik fikrlashni rivojlantiradi. Bu esa boshlang'ich yoshdagi o'quvchining intellektual salohiyatini oshiradi va keyingi sinf matematikasiga tayyorlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tavsiya etilayotgan savol va topshiriqlar izlanishni talab qilsa-da, ular bolaning imkoniyatiga mos bo'lishi zarur. Darsda shunday mashqlarni tanlash muhim ahamiyatga ega, chunki ular o'quvchilardan mustaqil fikrlash, kuzatish, solishtirish va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishni talab qiladi. Matematika fani inson hayotining ajralmas qismi sifatida boshlang'ich sinflardan boshlab o'rgatiladi. U atrofimizdagi olamning miqdoriy munosabatlari va fazoviy shakllarini o'rganadigan fandır. Masalalar yechish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlashi, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyati rivojlanadi.

Ta'lim jarayonini o'quvchining shaxsiy rivojiga yo'naltirish uning aqliy, intellektual va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilarning fikrlash darajasi, diqqat va xotirasi faol rivojlanadi. Psixolog va pedagog olimlar - A.V. Petrovskiy, B.M. Teplov, V.A. Krutetskiy, E. G'oziyev, G'. Shoumarov, O. Roziqov, B. Adizovlarning ta'kidlashicha, aynan shu davrda bolalarda o'quv faoliyati ta'sirida ruhiy jarayonlar - diqqat, xotira, idrok, tafakkur va his-tuyg'ular faollashadi. Shu bois, boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning ichki ruhiy olami, idrok, tafakkur va xotira jarayonlarini ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlari - Imom al-Buxoriy, Abu Iso Termiziy, Abu Nasr Forobiy, Abu Mansur Moturidiy, Ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Yusuf Xos Hojib, Mahmud az-Zamaxshariy, Burhoniddin Marg'iloniy, Najmiddin Kubro, Bahouddin Naqshband, Husayn Voiz Koshifiy, Ahmad Donish va boshqalar - o'z asarlarida yosh avlodni bilimli, mustaqil fikrlaydigan, ijodiy shaxs sifatida tarbiyalash zarurligini uqtirganlar.

Ayniqsa, Abu Rayhon Beruniy bilish masalalariga katta e'tibor bergan. Unga ko'ra, bilishga bo'lgan qiziqish ikki sababga tayanadi: birinchisi - bilishdan olinadigan lazzat, ikkinchisi esa - inson ehtiyojlarini qondirishga xizmat qilishidir. Bilish jarayoni sezgilar orqali boshlanadi va bu sezgilar aqliy tafakkur uchun poydevor vazifasini bajaradi.

Matematik fikrlashni shakllantirish o'quvchilarda aniq, qisqa va to'g'ri nutqni rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Matematika o'qitishning asosiy maqsadlaridan biri - o'quvchilarda hisoblash, o'lchash, grafik tasvirlash kabi ko'nikmalarni tizimli shakllantirishdir. Bu ko'nikmalar oddiy amallarni qayta-qayta bajarish orqali avtomatlashadi. Ushbu jarayonni e'tiborsiz qoldirish o'quvchilarning bilim sifati pasayishiga olib keladi. Biroq, matematika o'qitish faqat ko'nikmalarni shakllantirish bilan cheklanmasligi kerak. O'quvchilar mustaqil ravishda qonuniyat va munosabatlarni aniqlay olishlari, umumlashtirish, og'zaki va yozma xulosalar chiqarishni o'rganishlari zarur. Boshlang'ich sinf matematika dasturi aynan shu yo'nalishda ishlab chiqilgan bo'lib, unda nazariyaning amaliyot bilan uzviy bog'liqligi ta'minlangan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilari 6–10 yosh oralig'ida bo'lib, bu davr ularning psixologik, fiziologik va intellektual rivojlanishida eng faol bosqichlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu yoshdagi o'quvchilarda ko'rgazmali-obrazli fikrlash ustuvor bo'lib, mantiqiy tafakkur asta-sekin shakllanib boradi. Shu sababli matematik tushunchalarni, xususan koordinata tizimini o'rgatishda ko'rgazmalilik, harakat bilan bog'liq topshiriqlar, o'yin texnologiyalari va interaktiv yondashuvlar muhim ahamiyatga ega.

Bolalarning idrok, xotira, taqqoslash, tahlil, sintez, fazoviy tasavvur kabi kognitiv jarayonlari boshlang'ich ta'lim uchun qulay poydevor yaratadi. Fazoviy tasavvur, yo'nalishlarni aniqlash, nuqtalar joylashuvini topish kabi ko'nikmalarning shakllanishi koordinata tizimini o'zlashtirish jarayonining asosiy tarkibiy qismi bo'lib xizmat qiladi. Matematik tafakkurning rivojlanishi o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, muammoli vaziyatlarni hal qilishga, mantiqiy bog'lanishlarni aniqlashga tayyorlaydi.

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitish orqali o'quvchilarda nafaqat hisoblash va o'lchash ko'nikmalari, balki mantiqiy fikrlash, mustaqil xulosa chiqarish, to'g'ri va aniq matematik nutqni shakllantirish imkoniyatlari ham rivojlanadi. Bu esa ularning kelajakdagi intellektual salohiyatini yuksaltiruvchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini chuqur tahlil qilish va o'qitish jarayonini ularga moslashtirish koordinata tizimi bo'yicha bilim va ko'nikmalarni samarali shakllantirish imkonini beradi. Mazkur xulosa shuni ko'rsatadiki, koordinata tizimini o'rganish aynan boshlang'ich yoshda eng muvaffaqiyatli natija beradi va o'quvchilarning keyingi matematik rivojlanishi uchun mustahkam asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев Тошкент ш., 2023 йил 20 апрель, ПҚ–128-сон.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev Toshkent sh., 2020-yil 7-may, PQ-4708-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida.
4. Jumayev M. Boshlang'ich ta'lim psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. G'afforova T. Boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkurining shakllanishi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
6. Ziyamuxamedov B. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2021.
7. Petrovskiy, A.V. Psixologik rivojlanish va ta'lim. Moskva, 1981.
8. G'oziyev, E. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining idrok jarayoni". Toshkent, 2005.
9. Shabatova R. Boshlang'ich ta'limda koordinata tizimini o'rgatish: ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalar. – Central Asian journal of academic research. Volume 3, Issue 05, Part 2, May - 2025, 101-102-b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.